

COMMISSION ROYALE DES MONUMENTS ET DES SITES
KONINKLIJKE COMMISSIE VOOR MONUMENTEN EN LANDSCHAPPEN

Regie der Gebouwen

Operationele Diens Brussel

Mevr. Sarra BLAIECH

Afdelingshoofd

Gulden Vlieslaan 87 bus 2 -

B - 1060 BRUSSEL

sarra.blaiech@buildingsagency.be

Kopie aan Urban.brussels:

Directie Cultureel Erfgoed

Brussel, 20/12/2022

N/Réf. : **BXL20312_701_PUN**
Gest. : **GM/AA**
NOVA : **04/PFU/1857931**
Corr: **Anna Clementina Noël**
Emanuelle De Sart

BRUSSEL. Jubelpark (arch. Gédéon Bordiau)
(= Jubelpark beschermd als landschap ; Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis beschermd als geheel)
UNIEKE VERGUNNING : Restauratie van de gevels en het houtwerk van de vliegtuighal, die deel uitmaakt van het War Heritage Institute. Plaatsen van isolerende dubbele beglazing.

AANVRAAG TOT BIJKOMENDE INFORMATIE VANWEGE DE KCML

VERZENDING PER MAIL

Mijnheer de Directeur,

U diende bij Urban.brussels een aanvraag in van een unieke vergunning voor het uitvoeren van werken aan een beschermd goed. In dat kader werd het advies gevraagd van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen. Het aanvraagdossier werd onderzocht door onze Commissie tijdens haar vergadering van 14 december 2022.

Omdat bepaalde interventieopties uit de aanvraag onvoldoende werden toegelicht en het dossier enkele substantiële lacunes en onduidelijkheden vertoont, heeft de KCML nog geen eensluitend advies kunnen uitbrengen over de aanvraag. In toepassing van artikel 177§2, 2° en § 3 b) vraagt onze Commissie u bijkomende informatie te verstrekken met betrekking tot volgende aspecten van de aanvraag.

- Samenhang met de reeds uitgevoerde restauraties (restauratie zuidgevel en daken)

De huidige aanvraag betreft enkel de noordgevel en de zijgevels. Voor wat die laatste gevels betreft, was de restauratie van de beglazing van het bovenste register begrepen in de vergunning die werd afgeleverd voor de bedaking (werken uitgevoerd).

De Commissie stelt zich vragen bij de onderlinge samenhang tussen de reeds uitgevoerde werken en de ingrepen die in de huidige aanvraag voorzien worden. Ze vraagt de reeds gerestaureerde delen en de hierbij aangewende technieken nauwkeurig te documenteren (toestand As Built) en de voorziene ingrepen aan de reeds uitgevoerde restauraties te toetsen. Er moet in elk geval vermeden worden dat storende verschillen in uitzicht ontstaan (zeker binnen eenzelfde gevel) of dat een verschillende aanpak de samenhang van het gebouw verstoort. In dat opzicht roept, bijvoorbeeld, het type glas (dubbele

1/3

beglazing) voor de onderste raampartijen zijgevels vragen op : welk glas werd in het bovenste register gebruikt en hoe verhouden deze glastypes zich visueel ?

- Nauwkeurige beschrijving van de pathologieën

In het dossier werd geen evaluatie gemaakt van de bewaringsstaat van de verschillende delen en elementen waaruit de gevels zijn opgebouwd. Dit is nochtans essentieel voor het bepalen van de reikwijdte van de ingrepen en behandelingen : *waar bevinden zich probleemzones en wat is de aard is van de pathologieën (voor de verschillende onderdelen en materialen)? Welke criteria worden gehanteerd om per onderdeel/materiaal te bepalen wat behouden/gerestaureerd kan worden en waar vervanging onvermijdelijk is?* Het behoud en de restauratie van bestaande elementen en materialen dient algemeen genomen, voorrang te krijgen op vervanging. *Er dienen documenten aangeleverd te worden die aangegeven welke elementen/materialen in voldoende goede staat zijn en waar eventuele vervanging, mits een degelijke motivatie, onvermijdelijk is.* Indien een dergelijke waardenstelling nog niet overal nauwkeurig afgelijnd kan worden, moet in elk geval het beslissingsmodel bepaald worden: bij welke toestand wordt er, bijvoorbeeld, overgegaan tot vernieuwing en in welk geval tot behoud van een element. Er wordt ook gevraagd om deze waardering te toetsen aan objectieve criteria zoals structureel gedrag van de materialen (zoals de diktevermindering van stalen elementen).

- Details van het schrijnwerk

Het bestaande schrijnwerk is niet gedocumenteerd in het dossier. Noch voor de noordgevel, noch voor de zijgevels werden nauwkeurige opmetingstekeningen van de bestaande profielen opgenomen in het dossier. *De KCML vraagt deze details aan te leveren.*

Er werden geen uitvoeringsdetails toegevoegd van de wijze waarop de nieuwe vacuümbeglazing van 11,3 mm in de bestaande profielen van de noordgevel wordt geïntegreerd. De bestaande stalen profielen werden ogenschijnlijk geconcipieerd voor de plaatsing van enkel glas van 3,5 tot 4 mm (cf. dossier dat de KCML in 2009 onderzocht voor de zuidgevel – zie https://kcml.brussels/sites/default/files/avis/457/BXL20312_457_PUN_Legermuseum.pdf). Het lastenboek voorziet geen wijzigingen aan het bestaande metalen schrijnwerk om de integratie van de nieuwe beglazing mogelijk te maken en de stabiliteit ervan te vrijwaren: *hoe zal de integratie van het vacuümglas in de bestaande profielen gebeuren? Is dit mogelijk zonder wijzigingen en zo niet welke wijzigingen zal dit vergen aan de bestaande profielen (opvangen overgewicht nieuwe beglazing) en wat zal de visuele impact hiervan zijn ? Wat zal de impact zijn van de integratie van een zeer performante beglazing op het goed behoud van stalen profielen?*

Voor wat de zijgevels betreft is sprake van de vernieuwing van het stalen schrijnwerk door nieuwe isolerende stalen profielen voorzien van dubbel glas : *wat is de bewaringsstaat van de bestaande ramen? Kunnen deze niet behouden en gerestaureerd worden, en eventueel voorzien worden van performantere beglazing? Wat is de visuele impact van de geplande vervanging en de plaatsing van dubbel glas en hoe verhoudt dit uitzicht zich ten overstaan van de reeds gerestaureerde glaspartijen?*

- Isolatie van de gevels

Het lastenboek vermeldt een thermische binnen isolatie met 12 cm polyurethaan voor ‘alle gevelelementen die niet langs de buitenzijde kunnen geïsoleerd worden (gevel D’’) : *welke delen van de gevels worden precies bedoeld? Hoe wordt die isolatie geconcipieerd (details ontbreken)?*

- Hygrothermisch evenwicht van het gebouw

De (eventuele) plaatsing van een performante beglazing en een binnenisolatie zal een impact hebben op het hygrothermisch gedrag van het gebouw. *Dit aspect komt niet aan bod in het dossier. Werden de mogelijke gevolgen op dit vlak geëvalueerd? Wat zal, bijvoorbeeld, de impact zijn van het performante glas op het goed behoud van de bestaande stalen profielen (condensvorming? Dauwpuntberekening?)? Zijn de ingrepen van die aard dat ze gecombineerd moeten worden met het plaatsen van een ventilatiesysteem en wat zal hier eventueel de (visuele) impact van zijn?*

- Overige posten lastenboek

Het lastenboek omvat verschillende posten die onduidelijk zijn of moeilijk identificeerbaar.

- 02.04.21: verwijderen buitenverfwerk : *demonteerbare elementen worden in het atelier gestraald : om welke elementen gaat het? Welke criteria worden gehanteerd om al dan niet te demonteren of om in situ te behandelen?*
- 03.40.12 : roestwerende behandeling : waarom wordt twee componenten epoxy voorzien?
- 03.71.30 : schuifpoorten: *welke elementen betreft dit? Waar bevinden deze zich?*
- 04.40.10: aan te leveren nota door ingenieur: ontbreekt in het dossier: *hoe wordt dit opgevangen?*

Het aanvraagdossier omvat geen meetstaat. Deze dient aangeleverd te worden.

Teneinde de wettelijk vastgelegde termijnen te eerbiedigen moet de KCML de gevraagde informatie uiterlijk tijdens haar vergadering van 8 maart 2023 kunnen onderzoeken. Hiertoe vraagt ze haar de bijkomende documenten voor woensdag 1 maart 2023 te bezorgen via mail (kcml@urban.brussels) en eveneens per post in vijf exemplaren (KCML, Arcadia – 3de verdieping, Kunstberg 10-13, 1000 BRUSSEL).

Hoogachtend,

A. AUTENNE
Secretaris

C. FRISQUE
Voorzitter

Kopie : sarra.blaiech@buildingsagency.be; emma.cloet@buildingsagency.be;
acnoel@urban.brussels ; edesart@urban.brussels ; jvandersmissen@urban.brussels ; restauration@urban.brussels ;
crms@urban.brussels;